

לפי שנאכלין להדיא על ידי מלחן, הא גדולים לא. ואפשר שהוא ז"ל מפרש פלוגתא דחוקיה ור' יוחנן בדג שמלחו נכרי כדברי רש"י ז"ל והרמב"ם ז"ל. ומורי הרב ז"ל אומר דאחר שהוכחנו ופירשנו דג מליח שצלאו נכרי קאמר, הלכתא כר' יוחנן דאסר, מהא דרב אסי אמר רב דמשמע הא גדולים יש בהן משום בישולי נכרים. ואני תמה היאך אפשר לפסוק כר' יוחנן, דהא חוקיה רביה דר' יוחנן הוא, ואין הלכה כתלמיד במקום הרב, וכל שכן דלית הלכתא כוותיה דרב במקום חוקיה, דהשתא לגבי ר' יוחנן לית והילכך אפילו אמר רב אסי משמיה דרב כהדיא דגים קטנים מלוחין אין בהן משום בישולי נכרים אבל גדולים יש בהן משום בישולי נכרים, אפילו כן היה לנו לפסוק כחוקיה כמו שאמרנו, וכל שכן דחוקיה ובר קפרא שרו, וכל שכן דרב אסי לא אמר כהדיא. והילכך בין דגים קטנים בין דגים גדולים מותרין, וכן פסק הרמב"ם ז"ל בדגים גדולים שצלאו נכרי להיתור כחוקיה ובר קפרא.

פסקא 1 ולענין תבשיל שיש בו משום בישולי נכרים ודבר שאין בו משום בישולי נכרים, אחר מי מהם נלך, גרסינן בפרק אין מעמידין (ל,ה) אמר ר' אסי דגים קטנים מלוחין אין בהן משום בישולי נכרים ואם צלאו נכרי סומך עליהם משום עירובי תבשילין ואי עבדינהו נכרי כסא דהרסנא יש בהן משום בישולי נכרים, ואקשינן פשיטא, ופרקינן מהו דתימא הרסנא עיקר קמשמע לן. ושמענין מהכא כל היכא דמערב דברים שאין בהם משום בישולי נכרים ונתבשלו על ידי נכרי, הולכין אחר עיקרו של תבשיל, אם עיקרו מדברים שיש בהן משום בישולי נכרים אסור, ואם עיקרו [של תבשיל] מדברים שאין בהן משום בישולי נכרים מותר, לעולם מניחים את המפלה והולכין אחר העיקר. ולפיכך כתב הרב בעל התרומות ז"ל בשם רבנו יצחק ז"ל שאותן אוכלישי של נכרים שמערבין בהם ביצים, במקום שנהגו לאכול פת של נכרים מותרות, שהביצים טפילה הן לפת.

פסקא 2 ולענין כלים שבשל בו הנכרי לפנינו דבר שיש בו משום בישולי נכרים, מסתברא שצריכין הכשר, דכל שאסרוהו חכמים פלישתו אסורה כמוהו, דהא אפילו שמנו של גיד שאינו אלא ממנהג קדושים אסור תערוכותו בין בתערוכת גופו בין בצירו ורוטבו, וכן כל איסורין של דבריהם כחל וגבינה של נכרים, ואע"פ שלא אסרו בישוליהן אלא משום גורת בנותיהן, ליכא למימר שאין בניעוליהן משום חתנות אלא בגופן ממש, שאם כן אף אנו נאמר שאין לגזור משום חתנות אלא באוכל בביתו של נכרי אי נמי בעיר, אבל בשדה אי נמי בלוקח ואוכל בביתו של ישראל לא, וכדעתיה דאיבו דהוה אכיל נהמא עד מיצרא דמתא, דאמרינן התם (ל,ה) איבו מנכית ואכיל עד מיצרא דמתא, ואמר להו רבא ואיתימא רב נחמן לא תשתעו מיניה דאיבו דאכיל נהמא דארמאי, ומעמא דכל שאסרו חכמים כעין דאורייתא אסרו. והילכך צריך לזהר בשפחות שלנו שרגילות לבשל לעצמן בקדרות שלנו, שיניחנו ישראל על גבי האש או שיהפך קודם שהגיע למאכל כן דרוסאי, דאי לא, הקדרה שנתבשל בה וקערה שנאכל בה אסורות, דכל שהמאכל אסור, הכלים שבלעו ממנו אסורין, ואם של חרס ישברו ואם של שטף יגעיל וילבן כדון כלים שבלעו מן האיסור. וכן כתב הרב בעל התרומה ז"ל, אותן פנאדישי של דגים שאפה נכרי כיון שהדגים אסורין משום בישולי נכרים כמו כן העיסה שמבחוץ אסורה, דאע"ג דפת התירו, והשמנונית של דגים הבלוע בו אינו בעין, מכל מקום קודם שנבלע בעיסה היה אסור ונמצאת העיסה בלועה מאיסור דרבנן, ע"כ. נשלם הבית השלישי בעזור העוזר ברוך הוא.

אנם קא מיכוין אלא לעולם דלא ידיע הי טמא והי טהור ודקא קשיא לך מאי איריא נכרי אפילו ישראל נמי מעשה שהיה בנכרי היה.

פסקא 3 מה הוא דבר שנכנס בכלל לשון בישול זה, בישול זה שאסרו בין בישול דקדרה דהא שלקות תנן, ובין בשול צלי, דכל שהכשירו נכרי לאכילה על ידי האור אסור, וכדתניא (ע"ז ל,א) ישראל שהניח בשר על גבי גחלים ובא נכרי והפך בו עד שיבא מבית הכנסת או מבית המדרש ואינו חושש, הא הניח נכרי והפך נכרי אסור. מלחו נכרי והכשירו לאכילה על ידי מליחה, אם דבר קל לקבל הכשר אכילה על ידי מליחה כדג, לדעת רש"י ז"ל פליגי בה חוקיה ור' יוחנן, דגרסינן התם (ע"ז ל,ב) דג מליח חוקיה שרי ור' יוחנן אסר, ופירש רש"י ז"ל דבדג שמלחו נכרי פליגי, כלומר דחוקיה סבר דמליחה אינו בישול ואפילו כדג, ואע"פ שהוא קל להיות נכשר לאכילה על ידי מליחה, ור' יוחנן סבר דמליחתו זהו בישול, וכן פירשה גם הרמב"ם ז"ל (מאכ"א ט,ז). אבל הראב"ד ז"ל כתב דלמליחה לא אשכחן שום איסור, דעיקר הגזירה משום בישולי נכרים הוא, ויוצאה מן המשנה דקתני (ע"ז ל,ב) השלקות, אלמא תולדות האור לבד אסרו אבל לא מליחה, והדעת מכרעת שאין קרוב הדעת במליחה. וכן כתב הרמב"ם ז"ל, ומביא ראיה ממתניתין דבפרק אין מעמידין (ע"ז ל,ב) דשרי כבשין שאין דרכן לתת לתוכו יין וחומין, אע"פ שהכבוש הרי הוא כמבושל, אלמא לא אסרו אלא תולדות האור לבד. ופלוגתא דחוקיה ור' יוחנן לא בשמלחו נכרי פליגי, אלא בדג מליח שצלאו נכרי פליגי, דחוקיה סבר דנאכל הוא כמות שהוא חי על ידי מלחו ולפיכך אין בו משום בישולי נכרים, דהוה ליה כגמרו ביד נכרי לבד בלא התחלתו דמות, ואפילו מלחו נכרי ובשלו, דהתחלתו על ידי מליחה אינה אוסרת, הילכך התחלתו בהיתר היתה, ואין בו באיסור אלא גמרו, וגמרו לבד אינו אוסרו, ורבי יוחנן אסר לפי שאינו נאכל (להדיח) [להדיא] על [דין] מליחתו, והילכך הוה ליה כשאר דברים שאין נאכלין כמו שהן חיינן (דיש) [ויש] בהן משום בישולי נכרים, אבל במליחה מודה הוא ר' יוחנן דאינו נאסר, דלא אסרו אלא מבושל על ידי האור. ועוד נראה לי ראיה מפורשת מדאמרינן בגמרא גבי השלקות (ל,ז) מנא הני מילי, וסלקא דעתך מעיקרא דאורייתא היא, ומייתין[נן] לה מדכתיב אבל בכסף תשבירוני ואכלתי ומים בכסף תתן לי ושתיתי מה מים שלא נשתנו מברייתן על ידי האור אף כל שלא נשתנו מברייתן על ידי האור, אלמא לא אסרו אלא על ידי האור. ואע"ג דאקשינן אטו אור כתיב, לאו למימרא דאפילו שלא על ידי האור אסור, אלא לדחוייה מדאורייתא ולאוקומה בדרבנן, ולעולם על ידי האור, דאינהו ודאי מידע ידיע עיקרא דמילתא אי דוקא על ידי האור או אפילו שלא על ידי האור, דבהא לא פליגי, וכיון דמעיקרא הוה מפרשי מה מים שלא נשתנה על ידי האור אף כל שלא נשתנה על ידי האור, שמע מינה דעיקר גזרה במה שנשתנה על ידי האור בלבד היא. ומכל מקום לכשתמצא לומר דמליחת נכרי היא מחלוקת, הלכה כחוקיה ובר קפרא דשרו כדכתיבנא בסמוך. ובידורשמי דנדרים פרק הגודר מן המבושל (הל' א) אמרו במעושן שאין בו משום בישולי נכרים. ולענין פסק הלכה, בפלוגתא דחוקיה ור' יוחנן בדג מליח ובביצה צלויה, [כתב הרב אלפסי ז"ל משמיה דגאון ז"ל דכיון דפליגי חוקיה ור' יוחנן בדג מליח ובביצה צלויה ופסק אביי הלכה בביצה כר' יוחנן ולא פסק כן בדג מליח, בביצה צלויה דפסק אביי כוותיה] [ופסק אביי כוותיה בביצה] הלכה כותיה, אבל בדג מליח הלכתא כחוקיה ובר קפרא דשרו דרבים נינהו. ואע"פ שהרב אלפסי ז"ל כתב ההיא דרב אסי אמר רב [דאמר] דגים קטנים מלוחים אין בהן משום בישולי נכרים, דמשמע קטנים אין